

'Er wordt veel te eenzijdig naar het aanbind-aspect gekeken'

Moderne grupstal scoort op dierenwelzijn juist goed

De grupstal wordt uitgefaseerd. Zuivelondernemingen krijgen van hun afnemers steeds vaker kritische vragen over het aanbinden van koeien. LTO Nederland en de Nederlandse Zuivelorganisatie hebben daarom besloten vanaf 1 januari 2018 uitbreiding of nieuwbouw van aanbindstallen niet meer toe te staan. Maar, zo vraagt redacteur Gineke Mons zich af: is een koe in een grupstal echt slechter af dan in een ligboxenstal?

Sinds de ingebruikname van de nieuwe grupstal, is de productie op het bedrijf van Sytze Holtrop met 2.000 kilo per koe gestegen. „We zitten nu op een rollend jaargemiddelde van tegen de 11.000 liter.“

Consumenten kijken al jaren kritisch mee naar het welzijn van dieren in de veehouderij. FrieslandCampina ervaart dat er tegenwoordig in toenemende mate bezwaren rijzen tegen het opsluiten van dieren en het beperken van de bewegingsvrijheid, zegt woordvoerder Jan-Willem ter Avest. „Het aanbinden van koeien roept bij een groot aantal afnemers toch wel vragen op. FrieslandCampina zal daarin mee moeten bewegen, anders kunnen wij onze producten straks niet meer verkopen.“

Woordvoerder René van Buitenen van de NZO bevestigt dat. Hij stelt dat het aanbinden van dieren niet past bij de continue verbetering van diergezondheid en welzijn waar de zuivelsector mee bezig is. „Het beperkt dieren in het uitoefenen van hun natuurlijke gedrag. Dat accepteren burgers steeds minder en de markt gaat daarin mee.“ Om die reden is de aanbindstal in de biologische melkveehouderij al sinds 2016 niet meer toegestaan.

Binnen de Duurzame Zuivelketen (samenwerkingsverband van NZO en LTO Nederland) is nu besloten om ook in de gangbare melkveehouderij de aanbindstallen uit te faseren. Vanaf volgend jaar wordt nieuwbouw dan wel uitbreiding van bestaande grupstallen niet meer geaccepteerd. Nu loopt het aantal grupstallen in Nederland al sinds de jaren '70 terug. In 2000 waren er nog 5.450, volgens de stichting KOM (Kwaliteitszorg Onderhoud Melkinstallaties). Monitorde de KOM in 2007 nog 2.660 actieve grupstal-melkinstallaties; dit jaar was dat aantal al meer dan gehalveerd. Die dalende trend wordt met het uitsterfbeleid van de Duurzame Zuivelketen feitelijk alleen maar geformaliseerd.

Discussie

Niettemin zijn er in Nederland dus nog 1.127 grupstalboeren actief. En dat 'de zuivel' nu besluit dat dat staltype niet langer gewenst is, brengt op diverse fora een discussie op gang. Grupstalboeren voelen zich 'geofferd op het volmaaktheidsaltaar van organisaties zoals de dierenbescherming', zoals een lid van FrieslandCamina schrijft in een open brief aan collega's op Melkweb, het besloten internet voor leden van de zuivelcoöperatie. „Onze grupstal is gebouwd in 1998 en daarmee modern en niet te vergelijken met een grupstal uit bijvoorbeeld 1950. Wat is het verschil in welzijn van koeien in een ligboxenstal uit 1980 en een grupstal uit 1998?“, zo vraagt de schrijver zich af.

„Het kan wel zijn dat dit het geluid is van de consument, dat ze geen aangeboden koeien willen. Maar de consument schreeuwt wel vaker wat“, zegt de Friese grupstalboer Sytze

Holtrop (zie kader) nuchter. Waarmee hij maar wil zeggen dat de doorsnee consument geen idee heeft van hoe het er werkelijk aan toe gaat in een hedendaagse, moderne grupstal. Een andere grupstal-veehouder (naam bij de redactie bekend) laat weten: „De genoemde kritiek op aanbindstallen is afkomstig van de Duitse budget-supermarkten Aldi en Lidl. In Duitsland zitten er nog heel veel koeien op grupstallen, vooral in voormalig Oost-Duitsland. Dat zijn vaak sterk gedateerde stallen op verouderde staatsbedrijven, waar koeien op een dun rubber matje liggen. Vaak hebben die dieren ook geen weidegang. Dáár komt die kritiek vandaan.“

Nederland is een zuivelexporterend land; 60

Op RAV-lijst scoort grupstal net zo goed als stal met luchtwasser

procent van alle kaas gaat naar Duitsland. Dan is het niet meer dan logisch dat de zuivel dergelijke geluiden serieus neemt. Ter Avest van FrieslandCampina benadrukt dat de grupstalboeren met dit voorgenomen besluit niet worden afgeserveerd. „Het besluit is gericht op de lange termijn. Wie een grupstal heeft, mag de melk gewoon blijven leveren. We nemen alleen vanaf volgend jaar geen nieuwe grupstalboeren meer aan en we willen ook niet dat er in dat staltype uitbreiding plaatsvindt.“

In de kou

Toch voelen veel grupstalboeren zich nu in de kou staan. Naar schatting zijn er nog 750 grupstal-leden bij FrieslandCampina. Zij voelen zich in de steek gelaten door de coöperatie, aldus de briefschrijver op Melkweb. 'Het geeft een gevoel van vervreemding om trouwe leden die vaak hun koeien super verzorgd hebben, uit te faseren.' Het aantal leden met een grupstal is al relatief klein en de meeste van die boeren zijn van bovengemiddelde leeftijd, stelt de schrijver. 'Dat maakt de keuze van het bestuur discutabel en verdacht.'

De crux is dat er volgens veel betrokkenen veel te eenzijdig naar het aanbind-aspect van de grupstal wordt gekeken. Op basis daarvan wordt het hele huisvestingssysteem afgeserveerd. Terwijl een modern uitgeruste grupstal juist op het gebied van dierenwelzijn op heel veel punten goed scoort. De koeien staan doorgaans in een dik ingestrooid ligbed.

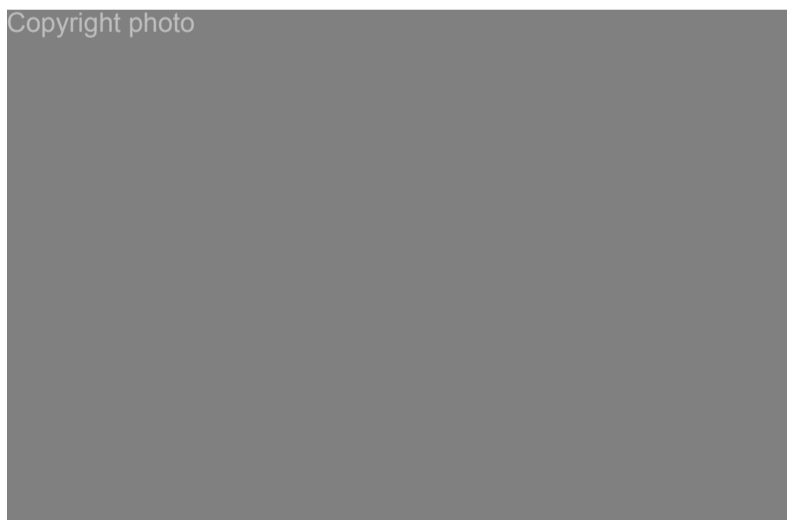
Ze staan dus niet met de klauwen in de eigen mest, zoals in een loopstal, waardoor het percentage klauwaandoeningen in de regel veel lager is dan op ligboxenbedrijven. Voor elke koe is er ook een ligplek annex vreetplek, er is dus geen sprake van overbezetting in de stal of een tekort aan voerplekken. Daardoor is er geen concurrentie om voerplekken of ligboxen en zijn er dus ook geen gevechten tussen ranghogere en ranglagere koeien. Dat voorkomt stress en je hebt geen gejaag door de stal met glij- en valpartijen op (gladde) roosters of betonvloeren.

Aangebonden koeien liggen in de regel ook meer uren per dag rustig te herkauwen. 14 uur herkauwen is optimaal voor de melkproductie. Het stalsysteem scoort bovendien goed op levensduur. Los van deze dierenwelzijns- en gezondheidsaspecten is het voor de boer ook makkelijker om de individuele koeien te beoordelen, bijvoorbeeld op de consistentie van de mest. Het opsporen van tochtige koeien is overigens wel een stuk lastiger; dat vergt een behoorlijke vakkennis van koeiengedrag.

Milieuvoordelen

En dan zijn er nog de milieuvoordelen: de stromest uit de grupstal is uitstekend geschikt om het organische stofgehalte in de bodem te verrijken. En omdat in een grupstal de urine door het stro wegloopt en dus niet in contact komt met mest, is de ammoniakuitstoot heel laag. In de RAV-lijst scoort de grupstal qua ammoniakuitstoot net zo goed als een stal met een luchtwasser; beide systemen steken daarmee met kop en schouders boven ▶

Copyright photo

De ligboxenstal is niet ontwikkeld omwille van het dierenwelzijn, maar vanwege het arbeidsgemak van de boer. Op de grup zat die krom onder de koe en moest hij zich met het melkstel van koe naar koe verplaatsen. In de melkput kan de boer rechtop blijven staan om de koeien aan te sluiten.

alle emissiearme vloersystemen uit. Kortom: redenen te over om de grupstal te koesteren. Bovendien is de ligboxenstal in de jaren '70 ook niet ontwikkeld omwille van het dierenwelzijn. Welnee; dat had alles te maken met het arbeidsgemak van de boer. Op de grup zat die – met het melkkrukje aan z'n kont – krom onder de koe en moest hij zich met het melkstel van koe naar koe verplaatsen. Het is veel efficiënter als de koeien in de melkstal komen en de boer in de melkput rechtop kan blijven staan om ze aan te sluiten. Bovendien kon hij dan meer koeien tegelijk melken en in de meerrijige ligboxenstal meer koeien houden. Arbeidsefficiëntie en schaalvergroting dreven de ontwikkeling van de ligboxenstal, niet het dierenwelzijn of de extra bewegingsvrijheid van de koeien.

Bril van dierenliefde

Maar de hedendaagse consument kijkt met een menselijke blik naar de veehouderij, door de bril van dierenliefde. „Staan die koeien aangebonden? Wat zielig!” Net zoals ze voorheen kippen in de legbatterij zielig vonden, met 1 kip per iconisch geworden A4-tje. Het aanbinden van zeugen is om dezelfde reden afgeschaft (waarop de zeughouderij van alles mocht gaan bedenken om het doodliggen van biggen tegen te gaan.) Natuurlijk heeft een koe behoefte aan bewegingsvrijheid, ook al lijkt dit gedomesticeerde landbouwhuisdier in aangebonden toestand relatief weinig stress te ervaren. Daarom is grupstalboer Holtrop ook van mening dat een grupstal altijd samen moet gaan met weidegang. Verreweg de meeste grupstalbedrijven passen dat ook toe. Kúnnen dat ook makkelijk, want het zijn vrijwel zonder uitzondering kleinschalige familiebedrijven. Met veel individuele aandacht voor de koe – precies wat de burgers graag zien. Aangebonden koeien zijn rustig, aaibaar en benaderbaar. De boer kent ze nog bij naam; niet zelden zit er een kaartje met de naam en productiegegevens

geprik op de balk boven haar kop. Daarom is het jammer als al deze positieve aspecten van de grupstal terzijde worden geschoven, alleen omdat de koeien aangebonden staan. In Zwitserland, waar de grupstal nog heel gangbaar is, is dat probleem opgelost door te verplichten dat koeien zomer en winter 4 uur per dag uitloop moeten hebben. Daarvoor volstaat een speelweide of een verharde uitloop. Ze hoeven in die uren niet te weiden, het gaat erom dat ze even de benen kunnen strekken. Dit welzijnsvraagstuk is dus met een relatief eenvoudige maatregel op te lossen.

Los daarvan: de kwaliteit van het dierenwelzijn staat of valt niet met het stalsysteem. Een oude, kleine grupstal, met te korte standen, een lage zoldering, weinig ventilatie en weinig daglicht is niet te vergelijken met een frisse, moderne grupstal zoals Sytze Holtrop heeft in het Friese Rottum, of Izak van Engelen in Dronten. Deze voeradviseur startte in 2013 met melken en koos bewust voor de grupstal. Het filmpje van zijn bedrijf, dat vakblad Veeteelt maakte, is bijna 100.000 keer bekeken. En omgekeerd zijn koeien – ook al krijgen ze 's zomers weidegang – in een overvolle ligboxenstal met krappe boxen en doodlopende paadjes toch echt slechter af dan bij de buurman die ze jaarrond opstalt in een ruime, goed geoutilleerde ligboxenstal met open zijwanden en diepstrooiselboxen met een zandbed.

Waar het om draait, is dat het welzijn van de koeien wordt gewaarborgd. Dat er voor elke koe een ruim en comfortabel ligbed is. Dat ze rustig kan vreten en drinken. Dat ze beschikt over licht, frisse lucht en ruimte en geen onnodige stress of pijn ervaart. Dát zijn de belangrijkste criteria. Koeien moeten bovendien hun natuurlijke gedrag kunnen uitoefenen. Grupstal-koeien kunnen dat sowieso in de zomer; veel boeren passen dan dag en nacht weidegang toe. In de stalperiode is de bewegingsvrijheid inderdaad beperkt. Maar dat is op te lossen door de dieren dan een vorm van uitloop te bieden. ■

‘Dierenwelzijn per bedrijf beoordelen’

Sinds melkveehouder Sytze Holtrop een nieuwe grupstal in gebruik nam, is de productie 2.000 kilo omhoog gegaan. „In een stal waarin het dierenwelzijn niet goed is, zou dat nooit kunnen.”

Fervent grupstalfan Sytze Holtrop (58) uit Rottum bij Heerenveen heeft zijn koeien altijd op de grup gehad. Voorheen in een oude Friese stal, met de koppen naar de muur. In 2014 bouwde hij een nieuwe grupstal voor 67 koeien, waarmee de veestapel kon verdubbelen. Holtrop melkt pakweg 60, 65 koeien. Die staan op ruime standen van 1,85 meter lang en 1,25 meter breed. Ze staan aan een 1 meter lange ketting die vast zit aan de schoftboom. Dat biedt ruim voldoende bewegingsruimte, aldus de veehouder. „Sinds we die nieuwe stal in gebruik hebben, is de productie per koe nog 2.000 kilo gestegen”, geeft hij aan. „We zitten nu op een rollend jaargemiddelde van tegen de 11.000 liter. Vaarzen geven gerust 9.500 liter”, stelt hij. „Bij ons liggen ze ook de hele dag, ik denk dat ze wel meer dan 14 uur per dag herkauwen.”

Het grootste voordeel van de grupstal? „Geen rangordegevechten”, zegt de Fries. „Daarnaast hebben wij nul komma nul klauwproblemen. Mortellaro hebben we in dertig jaar nog nooit gehad. En: je kunt koeien in de grupstal heel makkelijk individueel krachtvoer voeren.” Holtrop rijdt het gemengde voer voor de koeien en gaat er dan met de kruiwagen met brok achteraan. Elke koe krijgt een eigen schep brok.

Het melkkrukje komt er tegenwoordig niet meer aan te pas; ook in de grupstal wordt tegenwoordig gewerkt met melkstellen aan een rail boven de koeien. Automatische afname, geleidbaarheidsmeting: alle automatisering die je in een melkput hebt, is ook voor grupstal-melksystemen te krijgen. Met zijn 8 hangende melkstellen van DeLaval is Holtrop een vijf kwartier klaar met melken. „En ik hoef geen melkput schoon te spuiten, dat scheelt ook twee keer daags 10 minuten.” Instrooien van het ligbed is wel een stuk handarbeid dat elke dag terugkomt, twee keer daags na het melken. „Dat moet wel even gebeuren, ja.”

Voordeel: hij hoeft z'n koeien nooit te separeren, want ze staan toch al vast. Dat is makkelijk met insemineren. Hij heeft ook geen last van tochtige baas-koeien die zwakkere zusters bespringen en opjagen door de stal. Anderzijds vereist de tochtwaarneming wel veel vakmanschap. Holtrop: „Dat is echt de kunst. Ik ga de stal in als het rustig is en dan moet je echt goed kijken. Je kunt het zien als de koe slijm loslaat uit de kling, of als ze wat meer staat en onrustiger is. En tijdens het melken ook; de melkproductie is dan iets minder.” Met een tussenkalftijd van rond de 400 dagen zet de Fries daar niettemin een scherpe prestatie neer. „We laten elke vijf weken de veearts komen voor drachtcontrole, die is toevallig gisteren nog geweest”, vertelt hij. „Van de 22 gescande koeien waren er 17 drachtig.” In de zomer loopt er voor de overlopers ook nog een stier in de koppel. En, last but not least: de grupstal is ook nog eens goed betaalbaar. „Kostte me circa 4.250 euro per koe. Met 15 procent afschrijving zit ik dan rond de 3 cent per liter. Vorig jaar, toen de melkprijs zo slecht was, draaiden we nog steeds met winst.” Het nadeel van de grupstal? „In de zomer moeten we twee keer per dag de koeien losklikken en weer vastzetten. Ik heb een snelsluitsysteem, maar het kost elke keer wel 10 minuten.”

Wat vindt Holtrop van het besluit om grupstallen uit te faseren? „Waardeloos”, zegt hij onomwonden. „Je moet het dierenwelzijn per bedrijf beoordelen. Er zijn ook ligboxenstallen met gladde roosters en veel te kleine boxen, met weinig licht en lucht. Je moet het per situatie bekijken en niet een type stal verbieden.” Wel is Holtrop van mening: een grupstal moet gepaard gaan met weidegang. „Wij merken het ook, hoor. Als ze de hele winter op stal staan, zijn ze in het voorjaar de eerste en de tweede dag wel wat stijfjes. Daarna is het over.”

De melkveehouder uit Rottum levert aan FrieslandCampina. Op de vraag of er wel eens bestuurders vanuit de zuivelcoöperatie naar zijn moderne grupstal zijn komen kijken, antwoordt hij ontkennend. „Valt me tegen. Keurentjes zegt: we gaan mee met het verhaal van de consument, maar de consument roept wel vaker wat. Ik ben bijna 33 jaar lid, maar ik vind dit geen coöperatieve manier van doen.”

Copyright photo